

OSMANLI DEVLETİ KLASİK ÇAĞINDA KADILIK KURUMU VE FONKSİYONLARI

Doç. Dr. Kadir Caner DOĞAN¹

ÖZET

Türk-İslam devletlerinde devletin temel direği olarak adalet örgütü gösterilmektedir. İslam dininin esaslarına bakıldığında da temelde adalet üzerine örüldüğü anlaşılmaktadır. Bu bakımdan tarihte kurulan İslam ve Türk-İslam devletleri adalete ve onu meydana getiren örgütlere büyük önem vermişler, bunu devletin temel kamu politikası haline getirmişlerdir. Hükümdar, adaletin işleminde bizzat sorumlu olmasına rağmen, görev ve işlev yoğunluğundan dolayı bazı aracı kurumlara bu görevi vermiştir. Osmanlı Devleti'nde de sözü edilen örgüt ve mekanizmalara değer verilmiş, yargı işlerinden sorumlu teşkilat olarak Kadılık meydana getirilmiştir. Kadılık, Osmanlı adalet sisteminin temelidir ve bu teşkilat devlette uzun yıllar başarı ile tesis edilmiştir. Kadı, özellikle Osmanlı taşrasında hem yargı görevlisi hem de idari ve beledi görevlerle donatılmış önemli bir kamu görevlisiydi. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin klasik çağında kadılık kurumunun yapısal özellikleri ve işlevsel fonksiyonları açıklanmak istenmektedir. Bu şekilde Osmanlı adalet örgütü ve toplum-idare ilişkileri değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Sonuç bölümündeki konu ile ilgili olarak yapılan son bir değerlendirme ile çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Adalet, Yargı, Kadı, Fonksiyon.

THE QADI INSTITUTION AND FUNCTIONS IN THE CLASSICAL AGE OF THE OTTOMAN STATE

ABSTRACT

In the Turkish-Islamic states, the justice pillar is shown as the main pillar of the state. When we look at the principles of Islamic religion, it is understood that it is based on justice. In this regard, the Islamic and Turkish-Islamic states established in the history gave great importance to justice and the organizations that formed it, making it the basic public policy of the state. Although the magistrate was personally responsible for the execution of justice, he gave this task to some intermediary institutions due to his intensity of duty and function. The organizations and mechanisms mentioned in the Ottoman Empire were also valued and Qadi was created as the organization responsible for the judicial affairs. Qadi is the foundation of the Ottoman justice system and has been established successfully in the state for many years. Qadi was an important public official, who was equipped both with the judiciary and with administrative and municipal duties, especially in the Ottoman provinces. In this study, it is aimed to explain the structural features and functional functions of the Qadi's organization in the classical age of the Ottoman Empire. In this way, the Ottoman justice organization and society-administration relations are tried to be evaluated. The study was finalized with a final evaluation about the subject in the conclusion section.

Keywords: The Ottoman Empire, Justice, Judgment, Qadi, Function.

¹ Gümüşhane Üniversitesi, İ.İ.B.F., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, kadircanerdogan@gumushane.edu.tr.

GİRİŞ

Eski Türk-İslam devletlerinde siyasetin ve yönetimin özünde adalet kavramı ve ilkeleri bulunmaktadır. Nitekim İslam dini adalet üzerine kurgulanmış bir dindir. Bunun üzerine yerleşen devletler de adaleti sistemin çekirdeğine yerleştirmenin gayreti içerisinde olmuşlardır. Adaletle yönetilen devletlerde kurumsallaşma daha hızlı olmuş, devlet ve toplum arasındaki bağ güçlenmiş ve refah-huzur seviyesi devamlı yükselmiştir.

Osmanlı Devleti'nde özellikle klasik çağda adalet anlayışı ve uygulaması siyasi sürecin ve yönetim yapısının temeliydi. Devleti yürütme gücü ve adli sistemi yerleştirme yetkisi Padişahlardaydı. Padişahlar bu yetkilerini çeşitli kurumlar ve kamu görevlileri aracılığıyla sağlamışlardır. Nitekim bu yapılardan biri olan Kadılık ve bu örgütün başkanı Kadı, yargısal görevlerle donatılmış bir yetkiliydi. Osmanlı hukuk sisteminin ve adliye örgütlenmesinin çekirdeğini oluşturan Kadı, özellikle taşrada asayiş-düzenin sağlanmasından, belirli beledi hizmetlerin yürütülmesinden ve kısmen de mülki idareden yerel yöneticilerle beraber sorumluydu. Dolayısıyla Kadının hem yargısal hem de mülki/beledi görevleri vardı.

Bu çalışmada Osmanlı Devleti klasik çağında birçok önemli fonksiyonlar yerine getirmiş olan Kadılık kurumunun yapısal ve işlevsel fonksiyonları belirtilmek istenmektedir. Bu şekilde de bir dönem Osmanlı idaresinin işleminde büyük öneme sahip olan bir kurumun devlet ve toplum açısından yeri ve önemi de ortaya çıkarılmak istenmektedir.

Çalışmanın yöntemi, literatür taramasına dayalı betimleyici bir analize dayanmaktadır. Bu bakımdan da çalışmanın amaç ve yöntemine uygun olarak çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çok genel hatları ile Osmanlı adalet sistemi ve Kadılık üzerinde durulmuştur. İkinci ve son bölümde ise Kadılık kurumunun Osmanlı klasik dönemindeki fonksiyonları ana hatları ile ifade edilmiştir.

1. OSMANLI DEVLETİ'NDE ADALET ÖRGÜTÜNÜN TEMELLERİ VE KADILIK

Osmanlı Devleti, İslam dinini benimsemiş bir devlettir. Bu bakımdan devletin bütün örgütlerini, bu arada adalet örgütünü de İslami esaslara göre kurmuştur (Anıl, 2015: 13). Nitekim Osmanlı Devleti, kuruluş aşamasından başlayarak kendisinden önceki Türk-İslam devletlerinin mirası olan adalet anlayışını temel alarak bir siyaset/yönetim sistemi oluşturmuştur (Erçin, 2015: 15).

Gerçekten de yükselme döneminde Osmanlı Devleti adli sistemi/örgütü devrinin en üstünü olarak görülmekteydi (Ekinci, 2005: 419). Nitekim Osmanlılarda adli sistem yeni bir şekil almış, kurumsallaşmış ve zamana göre geliştirilmiştir (Ekinci, 2005: 422). Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında adli görevler, beyler ve vezirler tarafından yerine getirilmekteydi (Karatepe, 1990: 134). Osmanlı Devleti'nde yargı yetkisi kural olarak Padişaha/Bey/Sultana aittir ve bu yetkinin onun tarafından bizzat yerine getirilmesi esastır. Ancak yönetilen toprakların çok geniş olması ve devletin giderek büyümesi yargı işlemlerinin "Kadı" vasıtasıyla icra edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu şekilde de Padişah, mahkemeler kurarak, Kadılar tayin ederek veya ettirerek yargı fonksiyonunu yerine getirmiştir (Şentop, 2006: 89).

Osmanlı Devleti'nin yüzyıllarca üç kıtaya genişleyebilmesinde devletin idari birimlerinin temel dayanak noktasının adalet üzerine inşa edilmesi büyük etki yaratmıştır. Kadılık kurumu, belirtilen duruma örnek teşkil eden örgütlerdendir (Bozatay ve Demir, 2014: 72). Nitekim Osmanlı Devleti'nde Kadı, yargı kurumunun işleminde etkili olan önemli görevlilerden biridir (FeYZioğlu ve Kılıç, 2005: 31).

Osmanlı Devleti'nin yöneticileri, fethettikleri yerlere derhal bir Kadı atamaktaydılar. Bu şekilde de o yere, devletin ve İslam'ın yerleştiğini ilan etmekteydiler. Kadılar, kendi yargı (kaza) çevresi içerisinde, hem şer'i hem de örfi hukuka ilişkin bütün konularda uyuşmazlıkları çözmekle görevli ve yetkiliydiler (Durhan, 2008: 56). Kadılar, Osmanlı adli teşkilatının temel yapı taşıydı, buldukları yerin hem ilmi müderrisi, hem belediye başkanı, hem emniyet amiri, bazen de hem mülki amiri ve hem de halkın her konuda başvuruda/şikayette bulunabileceği sosyal güvenlik mekanizmasıydı (Akgündüz, 2009: 16; Akdağ, 1955: 48).

2. OSMANLI DEVLETİ'NDE KADILIK KURUMUNUN YAPISI VE FONKSİYONLARI

Osmanlı Devleti'nde Kadılık kurumu, klasik dönem adli örgütlenmenin temelini oluşturmaktaydı. Osmanlı Devleti, adli teşkilat bakımından birçok kaza bölgesine ayrılmıştır. Kazalar, doğrudan merkeze bağlıydı. Kadılar, kazalarda geniş görevlere sahipti (Özdemir, 2001: 104). Bir nevi hâkim olarak adlandırılabilir olan Kadılar, Osmanlı hukukunun icra edilmesinde ve anlaşmazlıkların giderilmesinde büyük öneme sahip olmuştur. Kadı/Kadılık, görev yaptığı yerde yalnızca hâkimlik değil, bir idareci, belediye başkanı ve vakıf yöneticisi görevlerini yerine getiren çok fonksiyonlu bir yapıdan meydana gelmiştir. Ayrıca Kadı, devlet yetkilileri ve organları ile olan yakın münasebeti dolayısıyla halkın şikayet ve dileklerini üst mercilere aktaran bir halkla ilişkiler aracı olmuştur.

2.1. Temel Nitelikleri ve Özellikleri

Kadı kelimesi, Arapçada “kaf” ve “dad” harflerinden oluşan “kada” yani yargılama kelimesinden türemektedir ve yargıç anlamına gelmektedir (Ortaylı, 2017: 11). Osmanlı Devleti'nde ise Kadı, çok geniş kapsamlı yetkilere sahip olan ve şer'iyeye mahkemelerinde yargı görevini yerine getiren kişilerdir (Akgündüz, 2009: 16). Osmanlı'da Kadı, bir mahkeme yargı, bir noter, şehirdeki vakıfların müfettişi ve bir belediye reisidir (Ortaylı, 2017: 11). Bu bakımdan Kadılar, yargısal yetkiler kadar yönetsel yetkilerle de donatılmıştır (Akça ve Hülür, 2006: 303).

Osmanlı Devleti'nde Kadılar, önce Mevleviyet ve kaza (kuzat) kadıları olmak üzere başlıca iki büyük dereceye ayrılırlar, sonra da bunlar da kendi içinde derecelere ayrılabilir (Anıl, 2015: 113). Bütün kadılar, birbirine eşit düzeyde olup, aralarında bir astlık üstlük ilişkisi yoktur (Anıl, 2015: 59).

Osmanlı'da Kadıların belli bir maaşları olmayıp, bunların maaşları gördükleri davalar ve diğer devlet işleri sebebiyle aldıkları harçların bir kısmının toplanması ile meydana gelmektedir (Anıl, 2015: 118).

Osmanlı Kadısı'nın kendine özgü özellikleri şunlardır (Ortaylı, 2017: 39):

- Kadı'nın doğrudan merkeze bağlı olup, mahalli otoritelerden ve yöneticilerden bağımsız olması,
- Yargı yanında mülki ve mali konularda da sorumlu bir yönetici olması,
- Belirli bir hiyerarşi ve eğitimden geçmiş olması ve bir yerdeki görev süresinin belirli ve kısa olması.

Kadı, Padişah ve Divan-ı Hümayun ile doğrudan ilişki kurabilirdi. Yine Kadılar, gerektiğinde halkın şikayet ve isteklerini yönetimin üst kademesine bildirme yetkisine sahiptiler (Anıl, 2015: 55-59).

Osmanlı'da Kadılar, en yüksek mevkilere kadar yükselebilmişlerdir. İlmiye sınıfından olup, kul taifesinde değildir. Bu bakımdan da ehl-i örf gibi siyasetle cezalandırılmamışlardır (Arslanboğa, 2006). Kadılar, özellikle yargı görevlerinde bağımsız hareket etmiş ve tüm hizmetlerine karşı saygı gösterilmiştir (Ayдын, 2017: 118).

2.2. Atanması

Osmanlı’ da Kadılar, Padişah beratı ile tayin edilirdi (Arık, 1999: 6). İlimiye mensuplarının tayin, azil ve nakil işlemleri Anadolu ve Rumeli Kazaskerlikleri dairelerinde yapılırdı (Ortaylı, 2017: 25).

Kadılar, ilk terfilerinde gelir düzeyi en az olan kazalara gönderilirler ve burada sürelerini tamamladıktan sonra nevbet için İstanbul’a dönerler ve orada mülazemete geçerlerdi. Bundan sonra gösterdikleri başarı ve ehliyete göre gelir düzeyi daha fazla olan yeni kazalara tayin olurlardı. Duruma göre en üst terfilere de ulaşırlardı (Anıl, 2015: 119).

Kadıktan ayrılmak için belli bir yaş sınırı yoktur. Kadılar, herhangi bir sebeple meslektan ayrılmadıkça görevini yapamayacak belli bir yaşa geldiğinde emekliye ayrılmaktaydılar (Anıl, 2015: 127-128).

Osmanlı Devleti’nde Kadı, ilmiye sınıfının bir üyesidir, medreseyi bitirmesi ve icazet alması gerekmektedir (Ortaylı, 2017: 12). Kadı tayin olunabilmek için bir takım niteliklere sahip olmak, belirli bir tahsil düzenine erişmek ve hiyerarşik geçiş işlemlerini aşmak gerekliydi. Osmanlı Devleti’nde ilmiye sınıfı üç kategori içerisinde toplanmıştır. Müderrisler, eğitimle, müftüler fetva göreviyle, Kadılar ise kaza (yargı) göreviyle yükümlüydüler (Ortaylı, 2017: 24). Kadılar, belli bir kaza veya sancak bölgesine tayin edilirdi. Tüm durumlarda da kendisine ait görevleri bu bölge dahilindeki şehir, kasaba, nahiye ve köylerde yerine getirmekle yetkiliydi (Ortaylı, 2017: 44).

Kadıların tayin süreleri ve görevleri kısa tutulmuştur (Ortaylı, 2017: 28). Kaza Kadılarının görev süreleri genellikle 20 ay, Mevleviyet derecesindekilerin ise bir yıldır (Arık, 1999: 7). Sürenin kısa tutulmasının nedenleri arasında kadrolardaki yığılmanın önlenmesi ve tarafsızlıklarını sağlama düşüncesidir (Özkorkut, 2008: 233).

Kadıların tayin edilmesi, 14 ve 15. yüzyıllarda Divan-ı Hümayun’da Rumeli ve Anadolu kazaskerinin arzı ve padişahın onayıyla yapılırdı. Bu sistem, Fatih devrinden sonra özellikle divanların veziriazamın başkanlığında toplanmaya başlaması nedeniyle değişikliğe uğramıştır. Bundan sonra Kadı, kazaskerlerin arzı ve veziriazam tarafından tayin edilmeye başlanmıştır (Arslanboğa, 2006).

Bir Kadının atanması için de şu nitelikler aranıyordu (Erçin, 2015: 16):

- Kadı reşid olmalı,
- Temyiz gücüne sahip birisi olmalı,
- Doğru, dürüst ve iman sahibi bir insan olmalı,
- Hukuki açıdan bilgili ve davranış kabiliyetine sahip olmalı,
- Olaylara tarafsız bakabilmeli,
- İslam dinine mensup olmalı,
- İyi derecede hukuki ehliyete sahip olmalı,
- Erkek olmalı.

2.3. Görevleri

Osmanlı Devleti’nin ilk dönemlerinde özel olarak yargılama için ayrılmış belirli mahkeme binaları yoktu (Kocaoğlu, 2010: 65). Kadılarının görevlerini yerine getirdikleri yerler, tarihin akışı içinde değişiklikler göstermiştir. İlk zamanlarda Kadılarının adalet dağıttıkları yerler camilerdi. Sonraları ise görevlerini kendi evlerinde ve konaklarında yerine getirmeye başlamışlardır (Anıl, 2015: 65; Alişaoğlu ve Uğur, 2016: 214). Kadının asıl görevi, görevli olduğu muhitte bizzat mahkemelere başkanlık etmek ve yargıya intikal eden davaları karara bağlamaktır.

Kadı, cami ve vakıf gibi kurumların yönetim ve denetiminden sorumlu olduğu gibi şehrin idaresi ve asayışı konularından da tek başına sorumlu olan kişiydi. Kadı, görevli olduğu bölgede kısmen mülki idare amiri olması nedeniyle de bölgede görev yapan bütün memurları denetleme olanağına sahipti ve idari görevleri gereği devlete ödenmesi gereken vergileri de toplamaktaydı (Bozatay ve Demir, 2014: 77-78).

Kadı, bütün bu görevlerini yardımcıları vasıtasıyla yerine getirmektedir (Ökmen ve Parlak, 2010: 112-113). Kadının bu görevlerdeki işlevi, doğrudan işi yapmak değil, işlemleri denetleyen bir kişi olmaktır. Bu çerçevede Kadının temel görevi; merkezden gelen emirleri ilan etmek, yapılan işlemleri kaydetmek ve denetimlerde bulunmaktır. Kadının doğrudan ve bizzat ilgilendiği konular adli içerikli konulardır. Kadının, bu görevlerini yerine getirirken kendisine “şehir kethüdası, muhtesip, pazarbaşı, mimarbaşı, çöpçü subaşı ve esnaf kethüdası” adı verilen görevliler yardım etmekteydi (Bozatay ve Demir, 2014: 78).

2.4. Denetlenmesi

Osmanlı Devleti’nde hukuksal manada yargı yetkisi daha önce de belirtildiği üzere Padişah’tan Kadıya vekâlet yöntemiyle geçmektedir. Padişah, yargılama yetkisinin asıl sahibi olarak her zaman için vekili olan Kadının verdiği kararları kontrol edebilir, zorunlu gördüğü durumlarda iptal edebilir, yeniden yargılama yapma kararını verebilir ya da başka bir görevliyi yargılama yapması için görevlendirebilir (Bozatay ve Demir, 2014: 76).

Kadıların görevlerini kötüye kullanma, kanunsuzca verdikleri hükümler ahalinin şikayetine sebep olması durumunda veya devlet yönetiminin dikkatini çekmesi neticesinde teftiş yoluna başvuruldu. Bu hususların gerçekleşmesi üzerine merkezi hükümet beylerbeyi veya sancakbeyi rütbesinde birini gönderir ki buna “müfettiş paşa” denirdi. Ya da dergah-ı ali çavuşlarından biri “mübaşir müfettişi” olarak gönderilirdi. Merkezde bir Kadının teftişle görevlendirildiği de görülürdü. Buna da “Toprak Kadısı” adı verilmektedir. Yolsuzluğun arttığı bölgelerde teftiş için seyyar kadılar gider, gereğinde davalara da bakardı. Bunlara da “mehayyif müfettişi” denmektedir. Yolsuzluğu tespit edilen Kadı, doğrudan merkezden görevlendirilen çavuşlar aracılığıyla merkeze getirilirdi (Ortaylı, 2017: 61-62).

2.5. Yargılama ve Hüküm Süreci

Osmanlı Devleti’nde Kadı, sadece şeriatın hükümlerini değil aynı zamanda bu hükümler çerçevesinde yorumlanması istenen örfi kanunları da icra etmektedir (Ortaylı, 2017: 13). Kadı, davada Hanefî hukukunu uygulamak durumundaydı (Erçin, 2015: 18). Ancak davacının isteği olursa ve koşulları da varsa diğer büyük mezheplerin hukuki görüşleri de göz önünde bulunduruldu (Anıl, 2015: 80).

Mahkemeler, şehir ve kasabalarda kurulmuştur. Kadılar mahkeme yerini istedikleri gibi değiştiremezler ve her yerde mahkeme kurulamazdı. Hüküm sahalarının daraltılması veya genişletilmesi ya da kaldırılması kazaskerlerin yetkisi içinde bulunmaktaydı. Bu durum ancak onun buyruktusu ve Padişah’a arzı ile aldığı hüküm ile olabilirdi (Arık, 1999: 14; Şentop, 2006: 101).

Mahkeme, İslam hukuku esaslarına da uygun şekilde sadece bir hâkimden kurulmaktaydı. Hem şer’î hem örfî davalarda tek yetkili mahkeme budur. Kadılar önlerine gelen şer’î davalara fıkıh kitaplarında, örfî davalara da Kanunnamelerde yer alan hükümlere göre karar verirdi. Mahkemelerde diğer fukahanın ve dinleyicilerin hazır bulunması temel prensip olarak kabul edilmiştir. Bunların yanında Kadının duruşması herkese açık olarak gerçekleştirildi (Arslanboğa, 2006).

Kadının kendi yargı çevresi içerisinde ortaya çıkan olaylarda ve mahkemeye intikal eden yakınmalarda/başvurularda kanuni sebeplerden biri mevcut olmadıkça, davaya

bakmaktan veya olayın aydınlatılması için gerekli teftiştan kaçınması mümkün değildir. Kadılar, kendi bölgesi dışındakilerin davasına bakamaz (Ortaylı, 2017: 33-35). Kadıların görev alanı dışında bırakılan davalara bakmaları görevden azilleri için bir sebep olarak gösterilmektedir (Şentop, 2006: 99).

Kadılar, yargı işlerini tek başlarına yapmaktaydılar. Ancak mahkemede kendilerine yardımcı olmak üzere bulunan, sayıları davadan davaya değişen yardımcıları da vardır. Bunların en önemlisi ise bizzat Kadı tarafından tayin edilen “naib”lerdir. Diğer yandan yargılamanın adil olarak yapıldığına tanıklık eden ve mahkeme defterlerine isimleri yazılan “şühüdül-hal” da yardımcılar arasında bulunmaktadır (Arslanboğa, 2006).

Davacı, davasını şahitler veya deliller ile ispat ederse kadı buna hükmeder, ispat edemezse, onun talebi üzerine, davalıya yemin teklif ederdi. Eğer davalı, yemin ederse mahkeme sonuçlanır ve tekrarlanmaz, etmezse dava, davacının lehine hükme bağlanırdı (Arık, 1999: 19).

Kadı, babasının ve nesepten birinci derecedeki yakınlarının taraf olduğu davada hüküm veremezdi. Tarafların öneri, ifade ve cümlelerini dinlemekten ve dikkate almaktan kaçınmazdı. Kadı duruşmada hazır olmayan taraf aleyhinde hüküm veremezdi. Yine Kadı ispat vasıtası için şahadetle yetinemezdi. Gerektiğinde keşif yapması gerekirdi (Arslanboğa, 2006).

Kadı'nın mahkemede verdiği hükümleri tam ve kesindir (Özkorkut, 2008: 231). Verdiği hükümler, derhal zapta geçirilip sicile kaydedilir (Ortaylı, 2017: 80). Kadı'nın Divan-ı Hümayun'a intikal eden mahkeme kararları; Divan-ı Hümayun'da incelenebileceği gibi veziriazamın havale etmesi üzerine veziriazamın ikinci divanında ya da kazaskerlerin divanlarında da görüşülebilirdi (Anıl, 2015: 83; Kocaoğlu, 2010: 65). Bu divanlar, Kadının kararlarını son kez inceleyerek temyiz eder ve nihayetine erdirirdi.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarihte ilk kurulan İslam devletlerinde adalet devletin direği ve harcı olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan adli örgütlerin kurulmasında önemli mesafeler kat edilmiş, devletler bu örgütlerin sağlam zeminlere yerleştirilmesini sağlamıştır.

Kadılık, Osmanlı Devleti klasik çağında hem yargısal hem de idari görevleri ile devletin giderek güçlenmesinde önemli bir yapı özelliği göstermiştir. Osmanlı'da Kadı, bir yargıç olmasının yanı sıra mülki idareci, vakıf müdürü ve belediye başkanı yetkilerine de sahiptir.

Adalet örgütlenmesi bağlamında değerlendirildiğinde Kadılık; devlette mahkeme davalarının görülmesinde, hukuki uyuşmazlıkların çözümünde ve halkın devlete olan güven bağlarının güçlenmesinde çok büyük rol ve fonksiyonlara vurgu yaptığı görülmektedir.

Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı, Padişah adına yargı yetkisini yerine getirmiş, devletin yerel idarecileri, merkezdeki kamu görevlileri ve ahali ile sürekli temas halinde olmuş bağdaştırıcı bir yapıdır. Kadılık sayesinde Osmanlı, uzunca yüzyıllar dünyaya örnek olmuş bir yargı teşkilatının mimarı olmuştur.

KAYNAKÇA

Akça, Gürsoy & Hülür, Himmet (2006). “Osmanlı Hukukunun Temelleri ve Tanzimat Dönemindeki Hukuksal Yeniliklerin Sosyo-Politik Dinamikleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19: 295-321.

Akdağ, Mustafa (1955). Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 13(1-2): 27-51.

- Akgündüz, Ahmed (2009). İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şerhiye Mahkemeleri ve Şerhiye Sicilleri, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 14: 13-48.
- Aliağaoğlu, Alpaslan ve Uğur, Abdullah (2016). Osmanlı Şehri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos, 38: 203-226.
- Anıl, Yaşar Şahin (2015). *Osmanlı Düzeninde Kadılık*, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Arık, Fedai Şamil (1999). Osmanlılar'da Kadılık Müessesesi, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 8: 1-172.
- Arslanboğa, Kadir (2006). Osmanlı'da Kadılık, *Kardelen*, 53-Ekim/Aralık 2006, file:///H:/Yay% C4% B1nlanm% C4% B1% C5% 9F% 20% C3% 87al% C4% B1% C5% 9Fmalar% 202/osmanlida% 20kad% C4% B1/Kardelen% 20Dergisi.html (10.01.2019).
- Aydın, M. Akif (2017). *Türk Hukuk Tarihi*, İstanbul: Beta Yayın Basım.
- Bozatay, Şeniz Anbarlı ve Demir, Konur Alp (2014). Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), Haziran: 71-89.
- Durhan, İbrahim (2008). Tanzimat Döneminde Osmanlı Yargı Teşkilâtındaki Gelişmeler, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII(3-4): 55-111.
- Ekinci, Ekrem Buğra (2005). Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13(5): 417-439.
- Erçin, Abdülkadir (2015). Osmanlı Devleti'nde Kadı ve Şer'i Mahkemeler, *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, Yaz, 2(1): 15-23.
- Feyzioğlu, Hamiyet Sezer ve Kılıç, Selda (2005). Tanzimat Arifesinde Kadılık-Naiplik Kurumu, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXIV(38): 31-55.
- Karatepe, Şükrü (1990). *Osmanlı Siyasi Kurumları: "Klasik Dönem"*, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Kocaoğlu, Serhat Sinan (2010). Tarihsel Perspektifi ile Türk-İslam Hukukunda Savunma Hakkı ve Müdafı, *Ankara Barosu Dergisi*, 4: 61-78.
- Ortaylı, İlber (2017). *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, İstanbul: Kronik Kitap.
- Ökmen, Mustafa ve Parlak, Bekir (2010). *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler: İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuat*, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Özdemir, Hüseyin (2001). *Osmanlı Devletinde Bürokrasi*, İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.
- Özkorkut, Nevin Ünal (2008). Yargı Bağımsızlığı Açısından Osmanlı'da ve Günümüz Türkiye'sinde Yargıya Genel Bir Bakış, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(1): 225-242.
- Şentop, Mustafa (2006). Tanzimat'tan Önceki Dönemde Osmanlı Mahkemelerinin Görev ve Yetkisi, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, I, Bahar: 87-105.